Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Lösnummerpris: 15 öre

TIDEVARVET

N:r 7. 14 februari. N:r 7. 3 årg. 1925

Tidevarvet N:r 7

Vår ledande artikel *Antigone* handlar om antikens och vår egen tids konst och politik.

*

Kravet på skol-reformer framställes allt bestämdare av ständigt större skaror föräldrar och målsmän, i detta fall säkerligen verkliga målsmän för dem som icke kunna föra sin egen talan. *Skolan för barnen* bör principen vara, — icke tvärt om.

*

Ann Margret Holmgren, den ungdomliga och vördnadsvärda, bringas på 75-årsdagen en djup hyllning och ett varmt tack för allt hon tänkt och talat, strävat och kämpat för Sveriges kvinnor.

*

Med anledning av den upprörande tragedi, som utspelats i det Holmska hemmet, har en kvinna bland de många ropat sitt *Miserere.*

*

Befolkningsfrågan låter sig nu knappast i något land förtigas. Det talas öppet och allmänt om den, men rösterna tala olika språk även inom samma folk. Denna *Babels förbistring* ger Frida Steenhoff anledning till belysande jämförelser.

*

Emilia Fogelklou delger sitt intryck av Sigrid Fridmans skiss till *Fredrika Bremer-statyn.*

*

Oliver Dryer — hans verksamhet och hans besök i Stockholm — ett omnämnande av E. E.

*

Pionjärer, — Madame de Gouges och Markis de Condorcet, gestalter från franska revolutionen, tecknade av Ellen Hagen.

*

Mormor, en livsbild av Anna Björkman.

*

De fem dagarna, berättelse av Elin Wägner, avslutas i dagens nummer.

TIDEVARVET
har en köpstark läsekrets
En annons däri giver gott resultat

ANN MARGRET HOLMGREN
75 ÅR

Den gamla och den nya tiden möttes vid Ann Margret Tersmedens vagga på den gamla ärevördiga herrgården i Uppland. De skänkte, liksom féerna i sagan, den nyfödda sina bästa gåvor. Den gamla förlänade det ljuva, blida väsendet, den plikttrogna uthålligheten, den förfinade smaken för konst och kultur. Den nya tiden skänkte modet, det ärliga sanningskravet och hänförd strävan mot mål över och utom en själv.

Och gåvorna blevo väl förvaltade och skapade en sällsynt fin och stark personlighet.

*

Vid nitton år gifte sig Ann Margret Tersmeden med professor Frithiof Holmgren i Uppsala. Hon trädde då från det gammaldags aristokratiskt konservativa familjelivet på fädernegården ut i en helt annan värld, rik på nya tankar och rörelser, men också rik på arbete och krävande omsorger. Av hennes nio barn växte åtta upp och omkring henne samlades både den ungdom som läste och den som folkdansade och den som gjorde båda delarna. Hennes hem blev en fristad för dem som vågade tänka i tidens frågor och där dryftades och diskuterades så som det väl knappast gjorts vid Alma Mater sedan den tiden. Det var nämligen på åttiotalet.

Bland de personligheter i vänkretsen omkring henne och hennes make, som blevo av stor betydelse för hennes andliga utveckling räknar Ann Margret Holmgren Arthur Hazelius, Hjalmar Öhrvall, Björnstierne Björnson och hans hustru Karoline.

Vad samtiden tillät sig i fråga om dömande och fientlighet mot nya "åsikter", även om de aldrig offentligen eller utmanande framfördes, förefaller oss nu ofattligt.

Då man i hennes soliga, ljusa salong med den vita gustavianska möbeln, som passar så särskilt väl till infattning för en grand old lady, hör henne berätta om vad kristna min-

Ann Margret Holmgren.

niskor kunde bestå sin nästa av smälek, bojkott, ja rent av hat, därför att hon åhört en diskussion i ämnen som då ansågos obehövligt att diskutera, då frågar man sig: är det verkligen möjligen att sådant kan ha hänt i vår livstid, och är det endast fyrtio år sedan!

Det har dock skett något av personlig frigörelse på dessa fyrtio år.

Genom betydande personligheter i Norden fick Ann Margret Holmgren en vidgad och opartisk syn på de skandinaviska spörsmålen. Hon led av trycket av de nationella begränsningarna och första gången hon lät förmå sig att tala offentligt lär ha varit på ett kvinnomöte i Norge, då hon gav ord åt sin förhoppning om ett internationellt kvinnomöte, där, oberoende av land och ras, fria människor med glädje och samförstånd kunde mötas på gemensamma idéers mark. Att fredstanken gått henne djupt i blodet är av detta redan givet. Hon ställde sin tidigt utvecklade skriftställartalang i de ideella idéernas tjänst. Redan de första böckerna hade bestämd tendens.

Men det var i och med den kvinnliga rösträttsrörelsens begynnelse som Ann Margret Holmgren fick sin särskilda mission given. Hon har mycket av apostel, utan att ha något av martyr. Arbetet har varit en glädje, hur hopplöst det än har kunnat se ut.

Ingen tvivelsjuk försiktighet, inga avskräckande röster kunde hålla henne tillbaka. Ann Margret Holmgren har aldrig hört ett nej, då hennes eget trosvissa hjärta sagt ja!

Och hon for och hon kom och hon segrade. Hennes mjuka, intagande väsen, den ljusa och vackra tron på mänskligheten, den vädjande ömheten för de oförskylt lidande öppnade kvinnornas ögon och hjärtan för deras egen sak.

Då kvinnornas rösträttsrörelse fyllt sin uppgift skapade Ann Margret Holmgren de svenska kvinnornas medborgarförbund, för att detta politiskt neutralt skulle fortsätta rösträttsrörelsens upplysningsarbete och sammanhållning.

En flitigare penna än Ann Margret Holmgrens torde, näst Brinckmans, aldrig ha funnits. Utom i korrespondensen, som vissa betydelsefulla år i kvinnosakens historia drivits upp till tusental av brev, är den ständigt sysselsatt med artiklar för dagspressen samt broschyrer, biografier m. m. I den utmärkta serien Verdandis småskrifter har ett flertal av de senaste utgått från hennes hand. Och den är alltjämt lika verksam och har många järn i elden och intet får kallna.

Vilken underbar vitalitet själen besitter i en så fin och spröd och som det tyckes ömtålig gestalt.

*

Och hänförelsen för de stora idéerna har den sett, som en stilla skymningsstund fått lyssna till den blida röstens tonfall och ord om det kommande — som blir bättre än nuet och som ingen får vägra sitt dagsverke, då det gäller att bana väg.

Den strålglansen kring den vita pannan är återsken från en inre ljusvärld, som intet yttre mörker kan fördunkla.

E. H.

SKOLAN FÖR BARNEN

Skolfrågan är nu bliven en av vårt lands mest aktuella frågor, därpå gives varje dag tydliga tecken.

Ett dylikt tecken var även det diskussionsmöte om "Barnet, hemmet och skolan", till vilket Svenska Husmodersföreningarnas Riksförbund för kort tid sedan inbjöd föräldrar, skolfolk och läkare. Detta möte blev ett omisskännligt uttryck för de bestämda reformkrav på vår skola, vilka mer och mer göra sig gällande i det allmänna medvetandet ,såväl hos lärare som föräldrar.

Vad som utmärkte denna diskussion i motsats till så många andra rörande samma fråga, var den enstämmighet, som med ett eller två undantag kännetecknade de olika anförandena. Det framhölls visserligen under diskussionens lopp, och har även senare i beaktansvärda tidningsinlägg framhållits, att opinionen ej är enig vad beträffar skolproblemet. Annat är ej att vänta. Det anmärkningsvärda är att uppslutningen kring ett nytt skolideal — nytt och likväl så gammalt — visar en allt tydligare tillväxt. Det är knappast förvånande, att intresset för detta nya ideal knyter sig, såvitt vi röra oss utanför politikens råmärken, i första rummet ej till en skolans *yttre* omdaning, huru önskvärd även en sådan än må vara, utan till en *inre* reform av arbetsuppgifter och arbetsmetoder.

Vilka äro då de invändningar man gör mot den traditionella skolan? Och vilka önskemål är det man ser förverkligade i det nya idealet?

En av skoldiskussionens tyngdpunkter har länge lagts på faran av överansträngning i det nuvarande skolsystemet.

Det torde ej heller vara någon överdrift att påstå, att överansträngningen innebär en verklig fara för ungdomens fysiska och själsliga hälsa. Denna uppfattning stödes också av vår läkarekår.

Forts. å nästa sida.

Kring Fredrika Bremer

Kommittén för Fredrika Bremers staty — utgörande representanter valda av de kvinnoorganisationer som startat insamlingen för densamma — har nu fattat beslut i frågan. Bland de skizzer, — efter vad som sagts fyra till antalet — som f. n. funnits att välja på, har kommitténs majoritet stannat för skulptrisen Sigrid Fridmans förslag och uppdragit åt henne att utföra statyn.

Den skildras närmare på annat ställe i dagens nummer.

*

Årsta-föreningen för kvinnornas byggnad, som upptagit namnet på Fredrika Bremers hem, hade i söndags ett talrikt besökt te på Royal. Borden kring den ovanligt vackra och blomsterrika trädgården voro till trängsel upptagna av människor av alla åldrar, både från den generationen för vilken Fredrika Bremer nästan varit ett levande minne och den som inte så ofta sysselsatt sig med hennes namn.

De blevo alla hänförda av det mästerliga, besjälade sätt varpå Pauline Brunius reciterade främst Topelius vackra dikt till Fredrika, till "idén Fredrika Bremer".

Arkitekt Falkman sjöng en del sånger med en synnerligt vacker röst och Stockholms studentsångareförbund bidrog med kvartettsång till stämningen. — Fru Ellen Hagen redogjorde i ett kort anförande för syftemålet med föreningens verksamhet och allt vad den hoppas skall kunna rymmas av önskemål inom denna blivande kvinnornas byggnad, som så mycket fortare skulle kunna resas, om en storslagen mecenat ville fängslas av *denna* idé likaväl som av någon annan form för nationalmonument. — Och hälst skänka både välbelägen tomt och donation. Det vädjades under festen till de unga för andelsteckning och den blev inte förgäves. Det blir ju givetvis de som komma att få det mesta utbytet av den trevnad, komfort och kulturellt intresse "Årsta" kan komma att bjuda, kanske det också blir deras bäst placerade pengar. Vem vet!

Genom att prenumerera på *Tidevarvet* erhåller Ni tidningen *punktligt*

Husmoderns arbete består till icke ringa del i utväljandet av de bästa inköpskällorna. För livsmedel är valet lätt. I våra 95 butiker gäller principen: *högsta kvalité till lägsta pris.*
Konsumtionsföreningen Stockholm m. O.

Rylander & Olsson, Boktryckeri, *rekommenderas*

TIDEVARVET

Utkommer varje helgfri lördag.
Slussplan 9, 3 tr., Stockholm.

REDAKTION:
Elin Wägner.
Mottagningstid kl. 11—12.
Telefon Norr 48 42.
Ellen Hagen.
Telefon Norr 282 42.

EXPEDITION.
Telefon Norr 282 43.
Kontorstid kl. 10—12 f. m., 1—4 e. m.

PRENUMERATIONSPRIS:
För helår kr. 5:50, halvår kr. 3:—, kvartal kr. 1:50, månad kr. 0:50.
Lösnummer 15 öre.

ANNONSPRIS:
per millimeter
Textsida eller särskilt begärd plats ..... 22 öre
Efter text ..... 20 „

Rylander & Olssons Boktryckeri
STOCKHOLM 1925.

Mathilda Staël von Holstein
Ledamot av Sveriges Advokatsamfund.
Malmtorgsgatan 3, *Stockholm.*
Telefon 244 88, Norr 244 19.
Familjerätt. Hyresärenden. Testamenten. Bouppteckningar. Förfrågningar från landsorten besvaras omgående.

EVA ANDÉNS Advokatbyrå
Inneh. Eva Andén. Ledamot av Sveriges Advokatsamfund.
Lilla Vattug. 14. Tel. 75 76, Norr 183 36.
STOCKHOLM.
SPECIALITET: Familje- och arvsaker, Boutredningar och testamenten, förvaltningsuppdrag.
Även skriftliga förfrågningar.

D:r A. KARSTEN
Medicinskt Elektricitets- Ljus- och Röntgeninstitut
Kungsgatan 60 - STOCKHOLM.
Behandling av
Invärtes sjukdomar och Reumatiska åkommor.

Missprydande hårväxt,
vårtor, födelsemärken borttagas med
Elektrolysbehandling.
Fru Hilma Hjertstrand.
Österportsg. 6 b. MALMÖ. Tel. 5693.
Spårv.-hållplats: Drottningtorget.

Dam, som önskar ogenerad vistelse, erbjudes god och billig inackordering hos
Barnmorskan fru Ida Persson,
Ö. Förstadsg. 19 a, MALMÖ, tel. 4148.

Vilohemmet Borgen
Lidingö-Brevik.
Nära Stockholm. Utsikt åt Stora segelleden. Alla nutida bekvämligheter. Gott bord, även s. k. dietmat. Moderata priser. Gäster mottagas på längre eller kortare tid.
Prima ref. Tel. Brevik 190, fru *Zander.* Förfrågn.besv. även av frök. Dahlén, Drottninggatan 102, Stockholm. Tel. 4619.

Stomin
Pris: 2:25.
Magmedicin, kraftigt magstärkande, snabbt aptigivande och naturligt välgörande. Beprövat sedan 20 år.
Originalförpackningar å apotek, drogaffärer eller direkt.
Broschyren om Stomin, 95 e tusendet, sändes gratis.
Fru HEDVIG LINDHOLM
Upplandsg. 68—151, Stockholm.

Rylander & Olsson
Bok-, Tidnings- & Accidenstryckeri
Levererar förstklassiga arbeten såsom böcker, tidningar o. affärstryck till billigaste pris och på kortaste tid
STOCKHOLM
Lilla Vattugatan 25 - Norr 7606

ANTIGONE

Handlingen försiggår i Tebe. Konung Oidipus har gått i landsflykt och efterlämnat sönerna Polyneikes och Eteokles och döttrarna Antigone och Ismene. Eteokles förjagar sin äldre broder för att bli ensam härskare, men denne återkom i spetsen för en här. Bägge bröderna föllo i striden mot varandra. Kreon, Oidipus svåger, som styrt riket, medan Polyneikes och Eteokles växte upp, blir Tebes konung, och han utfärdar då ett förbud mot att begrava de fallna fienderna, särskilt Polyneikes. Om någon vågade trotsa detta förbud skulle han straffas med döden. Hos de gamle grekerna var det likväl en helig plikt att jorda de döda, vänner eller fiender, och Antigone har därför beslutat att i trots av Kreons påbud fylla sin plikt mot brodern och begrava honom. Här börjar dramat. — Antigone utför sin gärning. När Kreon fått kännedom om detta, dömmer han henne att levande muras in i ett gravvalv och lida hungersdöden. Kreons son, Haimon, Antigones trolovade, söker förgäves beveka fadern. Teiresias förkunnar gudarnas misshag över den omänskliga domen, men först när denne som gudarnas straff spår dödsfall inom Kreons egen familj, faller Kreon till föga. Då är det för sent! Antigone har själv tagit sitt liv, och i sorgen däröver störtar sig Haimon på sitt svärd. Kreons maka dödar sig under förbannelser över Kreon, som vållat sonens bortgång. Kreon är bruten. Ingen trotsar i längden gudarnas vilja.

Sådant är innehållet i det tragiska skådespel, som skrivits av den grekiske skalden Sofokles. Århundraden och årtusenden ha gått sedan dess!

Antikens tankevärld och föreställningssätt äro fjärran från oss nutidsmänniskor. Men även om deras gudavärld var en annan dyrka människorna dock alltjämt samma gudar. Kampen för tillvaron har endast blivit så tillspetsad, att vi inte förmå att mäta med så stora mått som antikens människor, och Antigonegestalten förekommer icke i vår tids dagspolitiska historia. I konsten lever den, inte bara genom Sofokles drama, utan genom sin egen starka fläkt från de eviga vidderna. Och kanske skall konsten icke blott bevara den, utan åter föra den ut i levande livet.

Det är åtminstone den tanke, som fängslar en, då man nu ser Antigone uppföras på Helsingborgs stadsteater eller i Malmö. Detta sker samtidigt som remissdebatt och interpellationsdebatt m. m. utspelas på en av Stockholms dramatiska scener lämnande efter sig även de, intrycket av ett sorgespel, men utan spår av uppbyggelse. Man skall inte rikta sina blickar mot huvudstadens skådeplats för att finna den stora konsten och de stora gestalterna.

Men så är det ju också Fru Gerda Lundequist-Dahlström, som på Skåneteatern iscensatt stycket och själv utför titelrollen, hon, som nyligen av en *dansk* teaterkritiker betecknades som Nordens främsta tragiska skådespelerska. Det är hennes skaparkraft som mitt i våra dagars gråa töcken levandegjort, icke blott Antigonegestalten från fordom, utan en Antigone, som måste leva genom alla tider. Fru Lundequist har gjort detta genom makten av sin personlighet, sin rika konstnärsande och genom sin stämma, som så gripande ger uttryck åt både själens och musikens ädlaste toner.

Som inskrift över skådespelet minns man Antigones ord till Kreon, då han förebrår henne att ha överträtt påbudet:

"Det är ju ändå icke Zevs, som pålyst det,
Ej Dike, hon som Hades gudavärld bebor,
Som låtit utgå detta bud bland människorna.
Och dina påbud trodde jag ej äga dock
Den makten, att en dödlig kunde gudarnas
Oskrivna lagar trotsa, de orubbliga."

Detta är något att begrunda för medborgarna i den allmänna rösträttens tid.

En sällsynt utmärkelse

Vi tro att Akademien för de fria konsterna i sällsynt hög grad gav uttryck åt en enstämmig opinion, åt folkets röst, då den tilldelade sin största utmärkelse, Tessin-medaljen i guld åt prins Eugen. Denne konstnär, som är vår store lyriker och diktar om sommarnattens svårmod och om vårens tjusning, han som kring Djurgårdens lummiga valv och Hagas sirliga slottspark lagt en stämning så fin, och skär, så levande och äkta, han som givit vårt svenska land åt oss långt rikare än vi själva förmått att gripa det.

Vid prins Eugens femtioårsdag skrev dr Axel Gauffin att de konstverk han skapat voro lika klockor, vilka ringa ut över allt Sveriges land och väcka gensvar i människornas hjärtan och det är tydligt att de klockorna förmått samla större skaror än de som vanligen bruka samlas därute i konstens tempel på Djurgården att dröja i andaktsfull tystnad inför oskattbara skönhetsvärden och inför en produktion så omfattande och rik att den för tanken till renässansens mästare.

På grund av den anslutning prins Eugens utställning rönt och enligt mångstämmig önskan hålles den öppen ännu en vecka.

Mötesplatsen

Frisinnade Kvinnor i Västerås höll på onsdagskvällen årsmöte i hushållsskolans nya lokaler vid Stora gatan. Ordföranden, fröken Unda Bohman, hälsade de närvarande välkomna samt lämnade en kort översikt av det gångna årets politiska händelser i landet.

Till styrelse omvaldes fröknarna Unda Bohman, ordf., Lisa Engström och Edla Andersson samt fru Anna Rosén och nyvaldes, efter fru Signe Henning, som avböjt återval, fröken Hilma Wennberg. Till revisorer omvaldes fru Maja Andrén och nyvaldes fru Emma Wahlbäck. Revisorssuppleanter blevo fruarna Törnqvist och Segersäll.

Ordföranden meddelade, att Kvinnornas samorganisation i Västerås inbjudit stadens kvinnliga ungdom till ett möte på Arosgården om lördag kväll samt stadens mödrar till ett möte i Folkets hus på söndagskvällen. Vid båda tillfällena talar d:r Alma Sundkvist från Stockholm, vid det förra om Sexuell hygien och vid det senare om Sexuell uppfostran.

Därefter höll fru Märta Tamm-Götlind ett synnerligen intressant föredrag om Anna Shaw, en kvinnlig prästs underbara öden och livsgärning. Föredraget avtackades med en hjärtlig applåd, varjämte föreningens ordförande överräckte blommor till talarinnan. Programmet upptog i övrigt sång av fröken Karin Lindström samt pianomusik av fru Gerda Berling.

Årsmötet, som var talrikt besökt, avslöts med gemensam tésupé.

*

Föreningen frisinnade kvinnors studiecirkel i Falkenberg har hållit årsmöte, varvid styrelsens och revisorernas berättelser föredrogs och ansvarsfrihet beviljades för det gångna årets förvaltning.

Till ledamöter i styrelsen för det nya arbetsåret utsågos fruarna Tekla Krikortz, ordförande, Elsa Lönnkvist, vice ordförande, Jenny Stehn, sekreterare, fröken Karin Lilja, vice sekreterare och fröken Ellen Nilsson, kassör, med fruarna Agnes Stave och Lisa Dahl som suppleanter. Till revisorer utsågos fruarna Alma Olsson och Gertrud Fredman med fruarna Alma Johansson och Agnes Andersson som suppleanter.

Vid sammanträdet lämnade fru Tekla Krikorz en resumé över de olika förslagen i försvarsfrågan, och därpå följde en stunds diskussion. Senare vidtog samkväm.

Öppet brev till Ann-Margret Holmgren

Med anledning av 75-årsdagen

I en tidning annonserade härom dagen en ung man, att han önskade hyra rum med angivande av att han "sjunger och vittnar". Kanhända att just detta gjorde att han var mindre välkommen som hyresgäst. Men om jag nu inte sjunger, utan bara vittnar, så hoppas jag, allra käraste Ann Margret, att jag får ett rum i Tidevarvets spalter för att vittna om dig och det rakt i ansiktet till på köpet.

Jag säger dig då, att ifråga om min natur som rösträttsmänniska så har du fött mig. Det var i Strängnäs våren 1906. Jag skulle tro att det gick ledigt nog och jag tog genast andedopet. Och många med mig. Du födde nämligen hela Strängnäs rösträttsförening och vårdade oss sedan alltfort som den bästa av mödrar. För min enskilda del fick jag klarhet över vår andegemenskap, och höll därtill på att spricka av högfärd, när du år 1918 i ett brev förkunnade mig att din farmors mormors mormors farmor(!) hette — Svinhuvud och — till råga på allt — att "probst" Therserius i Leksand, fader till den *frisinnade* biskopen i Linköping av samma namn, var gift med Anna Svinhuvud! Se där ha vi det — tänkte jag! — Allt efter som tiden var fullbordad, gav du vår förening ständiga bevis på din trofasthet och detta särskilt när du vid det stora sommarmötet här 1916 från din kära syster, på sin tid vårt läns högt skattade landshövdingefru, Sofi Boström, medförde, såsom gåva, vår rösträttsflagga. Förutom nu om dessa personliga erfarenheter, vill jag också vittna om dig såsom hela vårt rösträttsarbetes moder, under vilken hederstitel du går och gäller. Ingen enda eldsvåda ställde vi till. Intet enda fönster krossade vi. Aldrig stormade vi parlamentet. (För min del måste jag dock erkänna att jag såsom medlem i en av våra deputationer var lite näsvis — åtminstone vad tonen beträffar, mot amiral Lindman) — och när man for kring landet, vi andra också, (jag talar i fåvitsko) så blevo vi alltid mest välkomna när du hade varit på platsen förut för dom trodde att alla skulle vara som du! Du visste inte vad ett s. k. "glåpord" ville säga, men eftersom det fanns åtskillig publik som behövde sådana ,så kunde de ibland ursäktas om det nämligen gick i lämplig insockrad form! Man liksom kompletterade och sekunderade dig, kära lilla Ann Margret. Men att vår svenska rösträttsfråga under så vackra former bringades till en slutlig lycklig lösning och att vårt arbete därför fick ampla erkännanden inte blott inom den svenska riksförsamlingen, för det ha vi främst dig att tacka.

Nu torde jag bli uppsagd till avflyttning ur vår tidnings spalter av orsak att också andra torde där vilja höja sin röst. Men att jag vittnat för högt om dig därpå går jag aldrig in. Gud välsigne dig.

Strängnäs den 9 febr. 1925.

Augusta Widebeck.
f. Svinhuvud.

Skolan för barnen

Forts. fr. sid. 1.

Men överansträngningen är ej blott resultatet av denna anhopning av lärostoff och av den stora tillströmningen av elever utan utpräglad teoretisk läggning; den beror i långt högre grad än man ofta är benägen medgiva, även på ett oriktigt arbetssätt.

För att reformer, vilka åsyfta bättre fysisk fostran och förvärvandet av praktisk levnadskonst, skola bära frukt, fordras ,som professor Haglund med rätta påpekat, att man samtidigt nedskriver sina pretentioner på det övriga kunskapsinhämtandet. I annat fall komma barnen fortfarande att lämna skolan utan självständig förmåga att tänka och med "förslöad känsla och bunden handlingskraft".

Den intellektuella fostran skall i första hand gå ut på att stärka barnens intresse för kunskaper, att lära dem huru man på egen hand förvärvar sig kunskaper, och huru man skall skapa fasthet och samling åt föreställningslivet för att dana sin personlighet.

De nyare rörelserna å uppfostrans område och för skolans utveckling har ett språkrör i publikationen *Pedagogiska spörsmål* utgiven av Ester Edelstam och Marion Montelius. Den arbetar efter samma principer som det internationella förbundet The New Education Fellowship och dess syftemål är att framhäva önskvärdheten av större psykologisk kunskap hos pedagoger och föräldrar och av samarbete dem emellan och att föra fram tanken om självdisciplin, koncentration i arbetet, konstens och rytmikens betydelse i uppfostran, frihet för barnet till individuell utveckling till aktivt och initativt arbete.

Det nu föreliggande häftet av denna tidskrift innehåller uppsatser om svenskt och utländskt i modern uppfostran, om Anna Kruses reformarbete inom småskolevärlden, redogörelser för den nya Anna-skolan (en ny skol-typ) och om arbetet vid Göteborgs Högre samskola, om fredsidéns plats i uppfostran (i anslutning till Intern. kvinnoförbundets upplysningsvecka) samt till sist en artikel av Gustaf Mattsson om Vår skolfråga, varur vi hämtat några reflexioner.

Men ofantligt mycket återstår ännu att göra. Ett viktigt steg mot målet hoppas vi, att den förening för upplysning i skolfrågor skall taga, vilken är under bildande på initiativ av Husmoderföreningarnas Riksförbund. Ty det är av stor betydelse att samla de krafter, vilka önska arbeta för en effektivare och naturligare uppfostran.

BABELS FÖRBISTRING

Angående befolkningsproblem och livets nödtorft

Av FRIDA STEENHOFF

Även hos oss har det blivit plats för befolkningsfrågan, vilket tyder på att en del äldre åskådningar börja få det trångt. Det var ej länge sedan, då den allmänna meningen i Sverige förnekade tillvaron av något befolkningsproblem. Vetenskapen och religionen — som annars stundom tvista — hade enats om en dogmatik, som försäkrade, att tillämpade vetenskaper jämte nya uppfinningar i oavbruten framtid skulle skaffa livets nödtorft åt hur stor befolkning, försynen än behagade sända till jorden.

Sedan kom ett skede, då den svenska opinionen erkände befolkningsspörsmålet som ett brännande problem — utrikes. De olyckliga krigsländerna hade i synnerhet över sig förbannelsen att behöva tänka på ett inbördes förhållande mellan folkökning och näringsmedel. Men Sverige var det lyckliga undantagslandet, där mjölk och honung — i obiblisk översättning brännvin och potatis — aldrig skulle tryta.

Det sista stadiet är särdeles ungt och nyaktuellt: Sverige riskerar att bli överbefolkat, om emigrationen tvingas avstanna.

Doktor Helmer Key har med sin bok "European Bankruptcy and Emigration", vilken även finns på svenska, mäktigt bidragit att ge liv åt diskussionen angående möjligheterna att skaffa framtida utkomst åt det svenska folköverskottet. Doktor Keys fängslande bok med dess rikedom på logiskt uppbyggande synpunkter och dess positiva värme för ämnet har dragit befolkningsproblemet inom verklighetens sfär för en mängd läsare både hos oss och utanför våra gränser.

En annan bok, som också föreligger i svensk version, är Harold Wrights "Befolkningsfrågan". Den är först och främst en historik över de många befolkningsteorier, som gjort och göra sig gällande, men även en högst läsvärd och tankediger exposé av mänskligt elände i forntid, nutid och framtid. I företalet av J. M. Keynes står följande mening: "Då den civiliserade människan en gång medvetet tar kontrollen i egna händer, i stället för att överlåta allt åt en blind släktuppehållelsedrift, skall en märkessten vara satt i mänsklighetens historia." Den anger bokens tendens och Wrights förhoppning om framtida räddning undan världshungersnöd.

Det är kanske för närvarande mest anglosaxiska folk, som begrunda befolkningsproblemet. Både i England och i Förenta staterna har en märklig helomvändning ägt rum från den ytterligaste förtegenhet till den mest frimodiga diskussion om de problem, som sammanhänga med folkökningen och de sexuella förhållandena överhuvudtaget.

Den engelska undersåten fick efter kriget sin löneskala nedpressad över lag, samtidigt som skatterna ökades i och för krigslånens betalning. Under tiden stego livsmedelsprisen. Dessa fenomen blevo synnerligen impopulära, men gjorde i sin tur befolkningsfrågan populär. Den började allmänt avhandlas mot en dyster bakgrund av en miljon arbetslösa engelsmän utan arbetsförhoppningar inom skönjbar framtid. "Vi äro för många" blev ordet för dagen.

Novemberhäftet av "Die neue Rundschau" ger en livlig skildring av hur intresset för befolkningsfrågan just nu i London offentligen ger sig uttryck. I Hydepark och andra parker samlas stora skaror kring talare, som predika folkbegränsningens evangelium och utdela broschyrer om Birth-Control. Auktoriteter citeras i mängd, biskopar, läkare, författare och bland politiker finansminister Snowden som skickat ut allvarliga varningar: "Om Englands befolkning förökar sig som den gjort under åren före kriget, störtas landet i en livsmedelskris, vilken koloniernas hela förråd av säd och kött ej skall kunna häva. Därför mindre barn! Det finns medel att skydda sig!" Apoteken reklamera med jätteskyltar i samma anda. Men ingenstädes möts iakttagaren av frivola ord eller leenden, när samtalet kommer in på nativitetsproblemet. Den beryktade engelska humorn har även den kommit till korta inför allvaret, med vilket menigheten ser för sina ögon framtidshotet, överbefolkningen. De praktiskt räknande engelsmännen uppfatta ej en kommande europeisk livsmedelsbrist som ett omöjligt fantasifoster.

Newyorks "Bureau of Social Hygiene" har sänt ut en rundfråga till tusen bildade, gifta kvinnor angående deras sexuella liv, vilken åtgärd väl är det mest talande vittnesbörd om den nya uppfattningen på hithörande område! Syftet med enquêten var att utröna deras ställning till contraceptiva metoder.

Under det denna moderna våg av fördomsfrihet bryter fram hos anglosaxarna fortsätta det officiella Tyskland och Frankrike att uppmana till folkökning. På murarna i Paris lysa stora, suggererande plakat om att Frankrike måste producera flera bébéer. Och i Tyskland spridas kvasivetenskapliga avhandlingar om att landet är "underbefolkat". Italien har i Mussolini en härskare, som ivrar för folkökning, vilket framkallat ironiska frågor i amerikanska pressen, var han tänker placera det abnorma, italienska folköverskottet, sedan Förenta staterna stängt sina portar för Italiens emigranter. Kulturländernas lagstiftning speglar också den babelsförbistring, som förefinnes i behandlingen av befolkningsproblemet. Lagarna stå stick i stäv mot varandra, även när länderna äro grannar såsom Belgien och Holland. I det förra landet skydda stränga förbud mot all propaganda för nyare uppfattning. Det senare landet fick däremot redan 1895 genom en regeringsakt fria kliniker i alla sina större städer i avsikt att bereda folket hjälp och undervisning mot oförnuftig barnalstring. Rysslands största kontrastverkan mot den övriga världen ligger kanske i att sovjet infört kostnadsfri abortering åt kvinnor, som så önska, under det att alla övriga kulturländer, utom Kina, bestraffa dylik operation. De "vilda" folken praktisera den däremot ostraffat sedan urminnes tid.

Hur kan det månne komma sig, att länderna förete en sådan provkarta på olika åsikter och lagar angående vad man skulle kunna kalla livets förstahandsfrågor? I Europa torde nog militarismen haft avgörande inverkan ej blott på moralbegreppen i berörda frågor utan säkert också på det nationalekonomiska resonemanget. Professor Knut Wicksell träffade utan tvivel huvudet på spiken, när han vid en kongressförhandling i Dresden 1910 slog fast "att vetenskapen ej fått tala fritt för nationalismen."

Skall sanningen på området nu genom fritt tankeutbyte tränga fram? Det ser ut som om förhoppningarna ljusnade åt detta håll. Pressen börjar tillmötesgå allmänhetens stora intresse för befolkningsfrågan. Allt emellanåt komma blänkare och strålkastare i ämnet. Problemet om sjunkande eller stigande standard är för kulturfolken av så utomordentlig vikt, att det överallt jäser och sjuder och ropar på lösning. Människan vill leva så länge som möjligt och så bra som möjligt. Detta är själva det centrala i folkviljan och är en legitim begäran, som ej kan oroa varken moralister eller nationalekonomer. De veta, att genomsnittsmänniskan aldrig riskerar att få leva *för* länge eller *för* bra. Däremot vore minskande av hennes livsanspråk ett nedgångssymptom.

Det kommer kanske att fordras några decennier av hårdnackat tänkande, innan babelsförbistringen ger vika för en mera enhetlig syn på det här avhandlade problemet. Motorn i den mänskliga tankemaskinen tycks ofta vara fruktan för en annalkande fara. Dock icke alltid. Ibland driver fruktan folken att handla tankevidrigt.

I Teknisk Tidskrifts senaste nummer har kommerserådet Axel F. Enström skrivit en märklig artikel, där detta slående belyses. Samtidigt låter författaren en ingivelse likt ett blixtljus i förbigående stanna vid befolkningsfrågan, för att se den i samband med överbefolkningens fruktansvärda hot. Han säger: "... Jag är fortfarande böjd att antaga, att vi två år efter innevarande års felslagna skörd ha att räkna med en internationell högkonjunktur. Och jag skulle icke bli förvånad, om denna samtidigt skulle utlösa sig i krigiska förvecklingar på det ena eller andra hållet, där spänningar föreligga latenta. Att det innerst, om ock många gånger mindre medvetet, varit känslan av annalkande livsmedelsbrist eller faran av hotande hungersnöd, vilken som en mara drivit folken i krig såväl i gångna tider som senare synes mig ganska uppenbart vid en förutsättningslös granskning av historien, och jag fruktar, att alltjämt fasan hos de överbefolkade länderna för de överbefolkningen åtföljande fenomenen kommer att driva fram blodiga konflikter, trots de bittra lidanden, som det icke så länge sedan avslutade världskriget medfört för mänskligheten."

Nå väl, vad skall göras? Hur skall folken bringas till den kulturnivå, att de tänka, innan de handla? Om själva fruktan för *det* de vilja undkomma driver dem in i en kretsgång, som ständigt förnyar deras största olyckor?

Är babelsförbistringen deras eviga öde eller skall tiden föra med sig ett allt större mått samförstånd och sanning? Lösningen av befolkningsproblemet blir svaret härpå.

Miserere

Stenarna ropa, de stenar som mottogo och krossade den förtvivlade. Det ligger förmer i att vara förtvivlad än i att vara förslöad. Ty den förtvivlade ropar i sin död ut allt det, som värker inom de tusen stumma, de som fått sin förtvivlan bortvärkt och inte orka den mer.

De tusen? "Detta äktenskap skilde sig icke så mycket från en hel del andra äktenskap", sade — *försvars*advokaten. (Soc.-Dem. 3/2. Och det är däri det värst upprörande ligger. Det är fru Holm jag talar om. Skulle hennes öde kanske vara glömt efter en veckas förlopp — av kvinnor och män?

Som i antiken vid vissa folks begravningsriter ett långt tåg av gråterskor skred fram i natten, ett längre tåg, ju flera anor den döde haft, så tycker man sig se gråterskornas tåg genom årtusenden bakom denna sista länk, som nu tvang stenarna att ropa.

"Ett *miserere* gemensamt sjunget av en folkskara slagen av ödet, har lika mycket värde som ett argument", säger en manlig författare. "Det är inte nog att bota det onda: vi måste lära oss att sörja över det. Ja, vi måste lära oss sörja" — vi andra nämligen, vi som gått fria.

Men det får inte vara endast kvinnornas miserere. Det måste också vara männens. Det måste vara människornas. Varför så? Vad har en hederlig, sin hustru varmt tillgiven, arbetskraftig god och sund man att göra med en undermålig, en degenererads, en alkoholists förseelser? Jo, han har *det* att göra för hela sitt köns heders skull, att han vänder sig emot ej blott detta hemska, som ter sig som *dåd,* utan också mot detta "tiga och lida", såsom gillad moral för sin livskamrat kvinnan. Han har *det* att göra för sin mänsklighets skull, att han reser sig, också han, mot varje rest i lagar, i hävd, i resonemangen, som ännu betraktar hans kamrat kvinnan som *ting,* i stället för som självändamål.

Vi äro så döva, både män och kvinnor. Vi tala till varandra på vårt gamla vanliga sätt, vänligt överlägset eller indsmigrende i goda fall. Och därför höra vi inte, när stenarna ropa. Argumentering flyttar sällan ansvar in i oss. Men *fakta* stundom — om vi bara kunna komma dem tillräckligt nära. Som kriget sträckte sig över en människofront med miljoner i bredd, så sträcker sig ett kvinnoöde som detta miljoner år bakåt i tidens längd. Det är inte enstaka, det är bara ett enda ur en lång länk. "Det skiljer sig icke så mycket från en hel del andra äktenskap".

Vad viljen I då kvinnor? — Vi vilja ett enda: gemensam solidaritet som människor. Vi vilja icke ensamma, icke endast kvinnor, gå i sorg över vad som här skett och dagligen sker. Vi behöva också Eder sorg, om vi eljest skola kunna bygga samhället samman, för barn och män och kvinnor, för våra gemensamma ättlingar. —

Det är underligt att i dessa dagar höra kvinnor och män tala samman över vad som skett. För männen begränsar sig det skedda gärna till ett upprivande *enskilt fall* under abnorma förhållanden. För kvinnorna blir det den enda synliga länken av *en lång kedja,* som sitter fastbunden vid åskådningen om liv som *ting,* när livet är en kvinnas. Det faller därför så olika aksent på omdömena. Den ena hör så många undertoner av ve, som den andre inte hör, och blir ivrig och vild av sitt ve, *just därför* att den andre inte hör, inte *kan* höra, det stumma som klagar. —

En pedant, som såg Solon gråta vid sin sons död, sade till honom: "Varför gråta — det tjänar ändå ingenting till?" Och den vise svarade honom: "Just därför — därför att det inte hjälper". — Därför att ingen *hör* detta fall, kanske.

Om vi äro lika döva, lika oförmögna att fatta mäns lidanden av parallell art, vi kvinnor — och det tror jag vi äro — må vi då väckas till insikt, må vi bli lyhörda! Ty alla nya äktenskapslagar till trots, om det skulle förhålla sig så, att vi inte kunde nå därhän, att vi *i full solidaritet* kände lidandet som mänskligt, oss alla angående, vare sig av ena eller andra könet, då tecknar det sig mörkt för tider som stunda!

Samma dag som huvudstadstidningarna bragte detaljerna om fru Holms död, fanns också i en av dessa en artikel om textilarbeterskornas liv. Där stod om hur åtskilliga av dem, som voro mödrar, funnit sig bättre

Forts. å sid. 5.

KF

K. F:s Margarin

Endast i Konsumtionsföreningarna

Tussin

Snabbt, effektivt och naturligt slemlösande medel vid astma, bronkit, slemstockning, hosta, förkylning. — Berömt och välkänt hos sjuka. — Originalförpackningar à 1:25 å apotek, drogaffärer eller direkt.

Broschyren om Tussin. 95 ö. tusendet, sändes gratis.

Fru Hedvig Lindholm

Upplandsg. 68—151, Stockholm.

Tel. 29 27 Vasag. 8 Stockholm **Billiga Bud**

Vid annonsering anlita

Gefle Posten

DAGLIG MORGONTIDNING

Spirella Korsetter

samt *Spirella Bysthållare, Reformliv* och *Moderskapskorsetter* försäljas efter noggrann måttagning och särskild anpassning för alla figurer.

Spirellas *färdiga* Korsetter till billigare priser.

Alma Hansson,

Knäppingsborgsg. 35. Norrköping. Tel. 1028.

Blusar och Klädningar trevliga modeller

Ida Johnsson

Tel. 7475. Bergsgatan 15.

MALMÖ.

Barngarderoben

(inneh. Anna Ohlqvist).

Tel. 9000. *MALMÖ.* Tel. 9000.

Beställningar av kostymer, rockar, flick- och damkappor.

Färdiga barnkläder på lager.

DUCHATELLER

enkla och dubbla. Täcken och filtar m. m. Alla slags tapetserarearbeten utföras.

Bror A. Hansson

Hörnet av Södra o. Västra Långgatan.

Malmö. Tel. 9807.

Beställningar av olika sorters bakvekr

jämte garnityrer till alla slags småvarma rätter mottagas av

EDITH LINDBERGS EFTR.

G:la Kyrkogatan 14. Tel. 628. Landskrona

Margareta Hushållsskola

1:sta klass pensionat.

Lejonets passage 5, MALMÖ.

Elever mottagas.

Plissering

och gauffrering av kjolar à kr. 6 pr st. Bred och smal hålsöm à 35 öre pr meter. Knappslagning och uthuggningsarbete utföres omsorgsfullt.

Ellen Lindhs Plisséatelier.

LANDSKRONA. Tel. 1129.

Filial: Hälsingborg. Möllegränden 17.

Maskinbroderi

å klädningar och dräkter, Hålsöm, Biséveck (Märkning av linne), och Knappslagning utföres till billiga priser.

Stadt Hamburgsgat. 4. Malmö, 1:a vån.

Ingrid Sörensson. Tel. 3171.

Fredrika Bremer-statyn

Av EMILIA FOGELKLOU

Man skall helst ha sett ett konstverk, innan man alltför mycket träffat på det i människornas gängse meningar. Ty i sistnämnda fall blir det gärna litet buller inom en av tankar, som hindra ögonens omedelbara lysnande. Jag skall aldrig glömma vad som därvidlag hände mig en gång i ett Kölnermuseum. En vän hade skrivit och manat mig i ett brev: du skall se den och den och den. Och sådan och sådan är den. När jag kom in hos de gamla Kölnermästarna, var jag så *hämmad* i mitt skådande genom detta vän-brevs goda avsikter, att inte *en* av gestalterna sprang ut ur sin ram och levde inom mig — förrän jag fullständigt uppgivit varje avsikt och stod i begrepp att gå. I hopplöst tom-tittande hade jag genomskridit sal efter sal. Voro då mina ögon döda för skönhet? Då kom en madonna och hämtade in mina blickar, alldeles ofrivilligt. Och sedan kunde jag vända om, och den ena efter den andra, nämnda som onämnda, fingo liv och vila för min synrymd, sedan varje *avsikt* med seendet hade upphört.

Det var en dag i höstas, då jag blev inbjuden att se en statyskiss av Fredrika Bremer. Jag hade icke sett något nutida skulpturverk som ville ge hennes bild. Och jag instämde helt med den författare, som i denna tidning förfäktat omöjligheten därav. Och jag måste dessutom vidgå att jag heller ej sett det rum som på Göteborgsutställningen upplåtits åt Sigrid Fridmans arbeten.

Jag kom denna höstdag först in i ett rum med färdiga ting. Och mina ögon tappade alla avsikter och fastnade vid ett par tre stora bildverk, vilkas rytm gav den känsla av på en gång rörelse, rymd och balans, som verkar så befriande på en, rent fysiskt, och liksom vidgar lungorna. Därinne kunde jag velat stanna. Men för Fredrikan var jag en smula rädd. Även om jag inte hade någon annan att jämföra henne med, så — ja, i alla fall!

Lite ovilligt och dröjande fördes jag efter en stund fram emot fönstret i detta andra rum, där den grågröna lerskissen skymtade fram.

Någon kostymdam var det ju i alla fall inte. Ej heller någon allegori över rösträtten, inte ens några yttre attributer alls, som vägledande "namnlapp" för den nyfikne åskådaren. Det är ej heller någon ung Petrea i försköning, ej ens en vördnadsvärd åldring i allmänhet. Det *är* — mirabile dictu — Fredrika Bremers själ!

Jag ser en gående kvinna, en vandrerska, som trevar sig väg mot något som fyller hennes syn, men inte vår. Ryggen är helt lätt böjd, lite skyddslöst vekt nästan, som efter villigt burna år och bördor. Men gången verkar ej tung eller stapplande. Den är lätt och ändå beslutsam. Och rör sig, det gör hon, denna kvinnogestalt i lång fotsid kjortel.

Händernas själfulla gest anger en som går i dunklet och genom beröringarna från mörkret söker förnimma vad som är vägens faror och möjligheter. Dagrarnas spel över anletets stora, lätt åldrade drag fyller det med på en gång vilja, blidhet, ro och rörelse inför betagenheten av detta något i fjärran som ögonen öppnat sig för.

Ja, det är verkligen Fredrikas drag i porträttlikhet, själva Fredrikas näslinjer. Men förenklade och förklarade drag, med alla oväsentligheter borta. Hur har det rent tekniskt låtit sig göra, detta, utan någon karikatyrmässighet? Den tättslutande, ödmjuka huvan, med sin i nacken utåtböjda kant, torde göra sitt till för att balansera näsvinkeln. Den känsliga rygglinjen och den spensliga midjan ovanför kjortelviddens fall mot basens breda ro i rörlighet torde betyda mycket för helhetsintrycket av silhuetten. Kjolens lätta svängningslinjer — i sin frihet från distraherande utsmyckningar — bidraga mycket till den illusoriska förnimmelsen av ett gående. Det är ingenting som minner om Rodins raskt och kraftigt framskridande mansgestalter, där benmuskulaturen och hela den anatomiska behandlingen i övrigt har löst gåendets problem. Medlen och verkningarna här äro, som det framgår, helt andra. Men visst är att Sigrid Fridman lyckats få sin Fredrika Bremer att med lätt gång röra sig framåt. Hur däremot anletet på en gång fått in detta av dröm och vilja, av vision och beslut, av koncentration och utåtriktad blidhet — det förstår jag inte. Det är konstnärinnans hemlighet. Ty jag tycker inte det kan bero på subjektiv "inläggning" av mig — jag, som var mycket långt från att vänta detta!

Nu återstår att se hur denna på en gång känsliga och stort lagda lerskiss skall låta sig omformas för den offentliga statyns dimensioner och omgivningskrav. Men som den stod där i sin omedelbara framsprungenhet och — som aldrig ännu biografierna — *förrådde* vem Fredrika Bremer var, påminde den mig osökt om några ord av vårt lands främsta Fredrika-Bremer-kännare:

"Hon skred trygg och överseende genom världens dårhus och smutsnästen, ty framför henne lyste millenniumshägringen, staden i molnen, civitas Dei."

Oliver Dryer

Allmänheten i Stockholm får tillfälle att lära känna en av de män, som efter världskriget ha satt djupa spår i fredsrörelsen ute i Europa. Oliver Dryer talar på fredag kl. 8 i K. F. U. M:s hörsal över ämnet: *"Vad kunna vi göra för att skaffa Europa fred?"* Mr Dryer är skotte, men leder på fädernet sin härkomst från Skandinavien. Han har varit präst i nio år, dels i Edinburg dels på landet. Då världskriget utbröt, tog han avgjort ställning mot krigsandan och fortsatte trots förtal, förföljelse och svårigheter av alla slag att hävda sin övertygelse i tal och skrift. Han anslöt sig till det vid jultiden 1914 bildade engelska Försoningsförbundet (The Fellowship of Reconciliation) och införde denna rörelse i Skottland. Förbundet satte som sin uppgift att motarbeta krigshetsen och att söka hjälpa de genom krigsutbrottet hemlösa och hjälpbehövande. Dess medlemmar ställde sig från början på samma radikala pacifistiska ståndpunkt som kväkarna, motsatte sig energiskt allt slags tvångsutskrivning och nekade att göra militärtjänst. Många av dem sutto också flera år i fängelse. 1918 blev Dryer förbundets sekreterare. Efter fredsslutet, då det åter blev möjligt för pacifister från olika länder att mötas, var han från brittisk sida en av de mest aktiva deltagarna i arbetet på att slå bryggor mellan forna fiender.

Sedan Dryer några år varit det engelska förbundets sekreterare, blev han 1921 generalsekreterare för Internationella Försoningsförbundet, en sammanslutning av föreningar på radikal pacifistisk grund inom f. n. 30 olika länder, bland dessa det svenska Förbundet för Kristet Samhällsliv. Denna världsomspännande organisation — den har aktiva grupper i Kina, Japan, och Indien såväl som i Amerika, Australien och Afrika — har arbetat på att förverkliga fredstanken på de mest olika områden. Medlemmar av I. F. F. ha grundlagt flera skolor, bland vilka den i Gland vid Genève-sjön är internationell. Andra ha varit den drivande kraften i en rad experiment på det sociala området, särskilt inom den engelska Guild-rörelsen. En rad av s. k. settlements i Europas storstäder ha I. F. F. att tacka för sin tillkomst. En av det engelska förbundets medlemmar blev under den värsta spänningen mellan England och Irland anmodad att tjänstgöra som mellanhand mellan Lloyd George och de Valera, andra medlemmar ha fått medla mellan partierna på Irland. Oliver Dryer själv har med framgång deltagit i biläggandet av åtskilliga arbetskonflikter inom gruvområdena.

Men först och främst har I. F. F. hjälpt till med att återställa det internationella samarbetet mellan pacifister i olika länder. I detta syfte har Oliver Dryer såsom I. F. F:s generalsekreterare berest de flesta av Europas länder, bl. a. Balkanländerna och Sovjet-Ryssland. Han har därunder haft tillfälle att lära känna många ledande stats- och kyrkomän, skriftställare och tänkare, framstående män och kvinnor inom olika religiösa, sociala och filantropiska rörelser och att med dem diskutera brännande problem. Så har Oliver Dryer kommit att som få erhålla kännedom om förhållanden och tankeströmningar inom olika länder och klasser. Särskilt har han kommit i intim kontakt med student- och arbetare-ungdomen i de länder han besökt.

På det rent praktiska försoningsarbetets område har Oliver Dryer bl. a. organiserat vistelse för tyska barn i England samt en omfattande föredragsserie av tyskar och fransmän i England i början av år 1924. Dessa föredrag, som åhördes av stora massor — det var ju något i hög grad märkligt att se tyska och franska talare uppträda sida vid sida på samma plattform och bära fram försonlighetens och broderskapets budskap — gjorde sitt till att förbereda den engelska folkmeningen för den ljusning i de mellanfolkliga förhållandena, som bröt fram i fjol.

Man torde kunna säga, att Oliver Dryer för närvarande utgör den starkast sammanhållande kraften inom I. F. F., i vilket så olikartade element ingå. Med sin rika begåvning, sin rörliga intelligens, sin snabba uppfattning, sin stora energi, sin humor och sin omfattande människokännedom förenad med människokärlek är han som danad för ett sådant arbete. Han har sagt, att han vet med sig, att han förut rört sig för mycket på det intellektuella området, men att han under de senare åren funnit vägen ut ur intellektualismen och fram till konsten och kärleken till medmänniskor och till ett mera fritt och spontant liv.

Hit kommer Oliver Dryer från Norge. Hans resa anordnas av Förbundet för Kristet Samhällsliv. Han besöker Söderhamn, Uppsala, Stockholm, Norrköping, reser över till Finland, talar sedan i Göteborg och Lund samt fortsätter därefter sin föredragsresa i Danmark. Hans offentliga föredrag i Stockholm om fredag tolkas i sammanfattning av dr Natanael Beskow.

*

Internationella klubben, Hamngatan 8, II, har mottagning på lörd. d. 14 febr. kl. 3—5 och får då såsom sin gäst se och höra mr Dryer.

E. E.

Kooperatismen
av
Anders Örne
I
alla boklådor
Pris 50 öre
KOOPERATIVA FÖRBUNDETS FÖRLAG

Ett tack
till
Borgmästare Lindhagen

De ord Ni talade vid internationella klubbens öppnande i Stockholm, vilka jag genom Tidevarvet fått del av, för dem ber jag genom samma tidning få säga ett varmt och innerligt *tack* till den outtröttlige bäraren av de andliga värdena.

Att i vår mörka och sönderslitna värld, där de materiella intressena tycks vara de allenarådande, sända ut ett lystringsord, ett *"samvetets program"* ger oss övriga som grånat om inte ny kraft, så *nytt mod* och *hoppet* om en värld av sanning och rättvisa åt kommande släkten.

Eder optimism och Edra bärande ord ger själsstyrka även åt de fjärran i avkrokarna boende vännerna.

Ronneby den 9 febr. 1925.

Augusta Tonning.

Ellen Hagen

PIONJÄRER

Marie Olympe de Gouges och Markis de Condorcet
Gestalter från franska revolutionen

"O, pionjärer", utropar en engelsk författarinna, "vi glömma Eder allt för snart!"

I de flesta kulturländer kan kvinnorörelsen leda sitt ursprung från en ropandes röst i en öken av likgiltighet eller i ett upprört hav av misstro och fiendskap. I England skrev Mary Wollstonecraft 1792 "Vindication of the rights of Women". I Frankrike hade redan några år tidigare samma tankar blivit väckta.

Det var i Paris 1789. Revolutionen var en verklighet och den förklaring som kungjorts rörande de s. k. mänskliga rättigheterna tände de mest strålande förhoppningar om "alla medborgares likhet inför lagen". En ny dag hade randats för en olycklig mänsklighet. Men endast *en* av upplysningstidens och revolutionens ledande män — den snillrike vetenskapsmannen markis de Condorcet — var ädel och storslagen nog att vilje se den nya dagens ljus lysa även över kvinnorna, och att konsekvensen av likheten inför lagen skulle nå även den hälften av mänskligheten. Men han skrev och han talade förgäves. De nya männen hade icke en helt ny ande. Den mänskliga rättighetsförklaringen blev endast ett männens frihetsbrev.

Då fingo de hittills stumma en röst. Madame Olympe de Gouges höjde å hela sitt köns vägnar en ljungande protest mot ett sådant svek. Det gällde frihetens princip. Hennes bok, "Déclarations des droits de la femme et de la citoyenne", har blivit kallad feminismens grundtext, som "tolkade de fjättrade tankarna i tallösa tigandes bröst". I sin anklagelse mot revolutionens ledande män utropar hon: "Folken återinsättas i sina rättigheter, slavarna frias, varför befrias då icke kvinnorna? De äro födda till samma rätt som männen och borde deltaga i lagstiftningsarbetet, då ju lagen drabbar alla lika.

Marie Olympe de Gouges.

Kvinnorna få bestiga schavotten — de böra då även få bestiga tribunen. O, kvinnor! Vaknen upp! Sanningens fackla börjar upplysa tyranniets och okunnighetens natt. O, kvinnor, vilka hinder, som än resas framfö Er, I kunnen övervinna dem, blott I ha viljan."

Schavotten och tribunen sätta tidsfärgen på detta eldande maningsrop, som annars väl kunde ljudit för senare tiders kvinnor vid ett opinionsmöte i vilket land som helst.

Uttrycket om "le droit de monter sur l'échafand et celui de monter à la tribune" har tillskrivits m:me de Staël. Vem av de två, som är upphovet till de bevingade orden, är ej gott att säga. Då Olympe de Gouges 1789 utgav "Declarations des droits" var hon trettiofyra år. M:me de Staël var ett par och tjugo år.

Marie Olympe föddes 1755 i Montauban, där hennes mor var en fattig modehandlerska. Om hennes far vet man icke annat än att "hans namn hade en god klang inom den litterära världen". Det säger oss — hur man vill — mycket eller litet. En förmögen affärsman från Paris kom en dag händelsevis till Montauban, mötte den 15-åriga Olympe och blev betagen av hennes skönhet. Han gifte sig med henne och inom kort var Olympe en firad ung fru i Paris. Ett år därefter dog hennes make. Knappt 16-årig var hon nu änka med en liten son och lyckligtvis en god förmögenhet. Att hon icke behövde känna sig ensam sörjde en skara av vänner och beundrare för, och snart var hon medelpunkten i en virvel av nöjen. Men detta blev henne icke nog. Hon var född med en själ som fordrade mera. Hon märkte hur mycket som fattades henne i uppfostran och kunskaper, köpte sig böcker och lärde sig läsa. Att Olympe den en gång fattiga flickan icke kunde detta är intet förvånande. Klosterskolan var den tidens enda kvinnliga bildningsanstalt och dess elever, oftast komna från förnämligare familjer, kunde icke alltid läsa och skriva, då deras uppfostran ansågs avslutad. Studierna blevo alltmer det väsentliga i madame de Gouges' dagliga liv och litteraturen ägnades en kärlek, där fädernearvet tydligt kom i dagen. Men skriva lärde hon sig aldrig. Den svåra konsten att föra pennan gav hon sig icke tid och tålamod nog att lära, men detta hämmade alls icke en vaknande håg för författarskap. Det medverkade snarare till att hon därjämte blev talarinna. Hon måste nämligen diktera sina tankar och reflexioner för en sekreterare. På det-

De fem dagarna

Av *ELIN WÄGNER*

VII.

I det lilla vita sjukrum på det stora sjukhuset, där korsriddarnas ättling inväntade döden, befunno sig endast ett par av hans närmaste vänner bland de utvisade.

Hon öppnade så ljudlöst som det var henne möjligt, ryggade för den fräna lukten av desinfektionsmedel och sår och stannade innanför dörren för att icke störa, därest dessa män rådgjorde om sitt lands framtid. Hon lagade endast, att hon fick se den sårades ansikte, som var fritt och låg under lampljuset. Det var osårat och samtidigt sårat till döds. Om hon hyst något hopp, intalad av prinsen av Wales, försvann det nu. Och det var samma känsla av skräck, av orättvisa, av universum som sjunker, som bär människans eviga första-handskänsla vid en älskad varelses dödsbädd.

I och med detta ögonblick dog hennes jag bort för att icke uppstå, så länge han var i livet. Hon upplevde det under att vara kropplös och jaglös, som är omärkligt tills det är förbi. Nu var han allt och hon en del av detta allt, dess oskadda, tjänande del.

Vad som yttrades i det ögonblick, då hon kom in, var detta:

Skall vi lyckas ta igen Treves?

Översten svarade med en röst, för vilken hon ryckte till, så förändrad var den. Ni får göra ert bästa, men tredskas inte ifall det är omöjligt.

— Treves kan dock inte dö, sade en av herrarna, alldeles som om det varit i en intervju eller ett festtal.

— Även Treves kan dö, sade översten, kom fram Kate.

En båge var spänd över de trasor av en människa som vilade på bädden. Hon böjde sig över honom, men grät icke, endast log.

De två herrarna ville dra sig tillbaka.

— Vänta, sade översten, Kate skulle säga vad hon tyckte vi skulle göra med — han hade glömt sin mördares namn.

— Han skulle varit oskadliggjord för länge sedan, sade en av herrarna. — Det är inte för sent, sade den andre.

Översten vände blicken — en patetisk blick hon icke kände igen — mot Kate.

— Inga fler lönnmord, sade hon. — Men hans delaktighet måste slås fast, ivrade herrarna.

— Då har jag ett vittnesmål att avge, sade miss Kate. Cark skall bli dömd inför hela världen, översten skall befria Treves från honom.

Hon vände sitt ansikte till de båda främmande med en outtalad bön. De förstodo, reste sig, togo avsked utan ord. Så voro de två ensamma några minuter till dess läkare och sjuksköterskor kommo. En sköterska beredde sig på att vaka, men översten drev igenom att Kate tog hennes plats.

Efteråt betänkte hon ofta det underliga i att hon aldrig ett ögonblick tänkte på att begära förlåtelse för att hon var saker till hans olycka. Men hon ångrade det aldrig ej heller sörjde över att hon ej hade ett ord av tillgift från honom att gömma på. Ty hon behöll minnet av att ha varit honom så nära att det icke fanns plats för givande eller tagande av förlåtelse mellan dem. Hon hade så uppgivit sig själv att hon icke ens fordrade detta.

De voro slutna i samma ödes hand.

I hans rytmiskt uppflammande och slocknande medvetande fanns heller icke mera någon tanke på att han hade något att förlåta.

Han var en krigare, alltid beredd att dö. Stundtals försäkrade han att han skulle dra Cark vid näsan och leva och frågade, om hon ville älska en fattig krympling.

Hon sade ja.

Då han kände hennes puls stiga till hans egen smärtas tempo, förnam han glimtvis innanför alla sensationer av bränna, av törst, av kval, av omsorg för dem han lämnade, ett visst välbehag av att få dö, om så skulle vara, för att lyda en önskan av sitt hjärtas dam. Sitt eget livs erfarenhet lät han fara. Han gled bort ur medvetandet i den tro han lärt av henne: så är det man segrar, icke genom att döda men genom att dö.

Han dog invid hennes hjärta.

*

Mordet på översten spårades med lätthet fram till Cark, det var ingen svårighet att övertyga världen därom. Den södra grannen kunde då icke lämpligen hålla honom om ryggen, och han föll med ett visst politiskt och moraliskt brak.

Det blev rättegång. Han nekade först, förklarade efter miss Nevinsons dramatiska vittnesmål om vad som tilldragit sig under audiensen, att han handlat i legitimt självförsvar, emedan han visste sitt liv hotat just av översten. Så ajournerades processen på försvarsadvokatens begäran, han måste ju driva upp bevis.

Under denna mellantid fördes översten i högtidlig likfärd tillbaka till sitt land. All världens tidningar hade representanter i Treves för att bevittna de två pittoreska tilldragelserna. Treves låg just nu en kort tid under världspressens strålkastare. Det skrevs otaliga artiklar, av vilken ingen enda innehöll sanningen om överstens död.

Miss Kate öppnade aldrig en av dessa tidningar utan att frukta att någon journalist skulle spårat upp den beslutsamme ynglingen, som bidat sin stund i grand hotells orkesterkapell. Själv vågade hon icke gå till Tre konungars gräns av fruktan att dessa journalister, som pinade henne infernaliskt, skulle skugga henne under hennes vandringar i staden.

Den lilla gruppen invigda människor satt nerhukade, stumma, osynliga, eller var den skingrad, uppslukad av landsbygden — ingen fick tag på den, ej heller Carks vänner. Försvarsadvokaten drog en av männen i den yttre ringen inför rätta, denne begick mened.

Men det fanns ännu en inre hemlighet, vilken ingen av de invigda fått klarhet i, hur de än famlade runt omkring den. Det var hemligheten med den order översten givit att skjuta upp Carks avrättning i fem dagar. Inom kretsen uppfann man den ena tydningen efter den andra. Miss Kate var den enda, som kände sanningen.

Hon måste ju tiga, eftersom överstens vänner så beslutat. Hon måste vara absolut ensam med sitt. Hon fick bära sin börda.

Hem till Amerika? Nej, hon måste stanna för att se hur det gick med Treves. I de ögonblick då hon överhuvud förmådde mer än jämra och kvida bakom stängda dörrar, tänkte hon sig, att hon i staten Treves vidare öden skulle kunna lösa ut svaret på frågan om hon handlat rätt eller mycket orätt.

Men sådana svar komma mycket långsamt om de komma alls. Den nya moderata regering, som kom efter Cark, sökte trassla sig fram med alla sina grannar genom att göra lika stora eftergifter åt alla. Den gav intet tydligt svar på frågan.

Hon måste avstå för att för sin del söka svaret i de politiska händelserna.

Hennes eget hjärta blödde ur ett för djupt sår för att kunna ge några rimliga svar.

Många år i skymundan måste hon leva under strävan att varje dag i smått och mindre smått handla i jämnhöjd med sin egen gärning, innan hon erövrat den och gjort den till sin enda betydelsefulla.

Slut.

Miserere

Forts. fr. sid 3.

med att fostra sina barn ensamma än leva familjeliv under ytterlig trångboddhet.

En av mig högt värderad vän reagerade som inför en djup samhällsskada vid det gillande tonfallet i artikeln över denna likgiltighet för familj och *hem* i fulltonig mening, under det hela min upprördhet över fallet Holm föreföll honom som gällande ett visserligen beklagligt enskilt fall, men alldeles icke så *samfundsfarligt* som detta andra. Vi stodo där och talade ur var sin sorg, döva för det allmännmänskliga och allmängiltiga i den andras.

"Det är ju bolsjevism", sade han, "upplösande av hela rättsordningen". "Det är nödfallsutväg", sade jag, "tänk på sådant som Holms!" — Jag kunde också ha sagt, att intet slags bolsjevism finns utan ett föregående tsardöme, mot vilket det är den blinda reaktionen i parallellens tecken. Den som vill förekomma "bolsjevism", den skall ock vilja avlysa allt av tsardöme, ej blott i lagarna, ej blott i staten, utan också i tänkesätt och familjeliv.

Vi skildes åt i djupt vemod, utan att förstå varandra..

Och åter stod jag i anden inom gråterskornas långa led och ropade med i ett miserere, ett miserere ej blott för att det hänt, utan för att det *inte kan höras*, när själva stenarna ropa, att händelsen sträcker sig genom årtusenden och att vi ha skuld i den, både lagar och män och kvinnor! Männen genom dövhet, kvinnorna genom att bara ha tegat och lidit i stället för att ropa, i stället för att i tid säga hur *farligt* sådant är, för barn och för män som för kvinnor, ja, för samhället själv.

Den som är förslöad, accepterar dovt allt förfärligt, som om det aldrig kunde hjälpas. Den som är förtvivlad, accepterar det *icke*. Och därför kan den döda ropa till oss alla ett: *"vakna!"*

Vi måste då — också utan alla "teoretiska argument" — högljutt sjunga vårt Miserere! Det torde hända, att någon ville vakna — till ny och innerligare samhällssolidaritet inför kvalet av de enskildas öden.

En kvinna från landet.

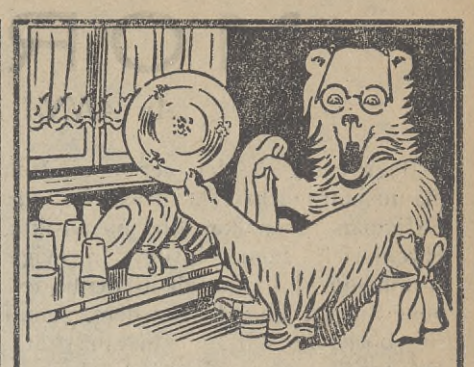

Glänsande resultat

vid all tvätt och rengöring.

"Det är mig ett stort nöje, att få giva mitt utlåtande om "Vita Tvättbjörn", som är ett universalmedel inom tvättbranschen och åstadkommer ett glänsande resultat. Jag har använt det såväl till tvätt som rengöring av dörr- och fönstermålning samt vid disk och med lika gott resultat. Dessutom har det den fördelen framför andra preparat att ej skada händerna."

T. K.

Köp hem Tvättbjörn och pröva honom — Ni säger sedan:

Vita Tvättbjörn

Tvättar allt — skadar aldrig.

Tvättbjörn N:o 1 à 75 öre för den vita tvätten. Den billigare Tvättbjörn N:o 2 à 65 öre till disk, rengöring och tvätt av kulörta kläder, strumpor och ylle.

Prenumerera på Tidevarvet för 1925

ta sätt skapades en betydande mängd broschyrer, skrifter i sociala frågor, romaner och dramer.

Olympe de Gouges är förvånande modern i valet av de ämnen hon behandlar. Hon önskar utbildning för talanger och begåvning oberoende av kön och tillträde för kvinnorna till alla ämbeten, även de högsta. I en roman skildrar hon fattigdomens elände och fördärv för släktet och fordrar genomgripande åtgärder från samhällets sida. Tydligare än sin samtid ser hon det förnedrande i att mottaga allmosor, och föreslår inrättandet av mönsterverkstäder för arbetslösa. Allt tankar som långt senare dykt upp på nytt och delvis blivit förverkligade.

Då madame de Gouges talar om "slavarnas befrielse", är det icke endast en teoretisk fras. Hon menar verkligen de svarta slavarna. Indignationen hade flerstädes i Europa vaknat och rest sig mot den vanheder och blodsskuld, som den kristna världen och den vita rasen ådrog sig genom stormakternas ständigt växande slavhandel och hänsynslösa exploatering av de svarta. Madame de Georges' bidrag till debatten i den brännande frågan blev ett skådespel om negerslaveriet. Som läsdrama gjorde stycket mycken lycka, men uppförandet blev icke någon framgång. Man vet dock icke, vilken roll en av antiabolitionisterna dirigerad opinion därvidlag kan ha spelat.

Madame de Gouges var till sin politiska åskådning girondist och blev snart en förgrundgestalt i de politiska klubbarnas rörliga liv. Som talarinna förmådde hon rycka åhörarna med sig. Trots bristerna i kunskaper tyckes språket ha varit formfulländat. Hon drömde om och kämpade för en revolution utan våld och blodsutgjutelse. "Fredens ängel" kallas hon av sin berömde samtida, Bernardin de Saint Pierre, som i sina skrifter ger henne beundrande erkännande.

Hon ogillade handlingssättet mot den avsatta kungafamiljen. Då Ludvig XVI fängslades, ivrade hon för hans frigivande, och då han som anklagad ställdes inför konventets skrank, skyndade Olympe de Gouges, impulsiv och varmhjärtad, att erbjuda sig bliva hans försvarsadvokat. Detta nekades — De Sèze fick det vanskliga uppdraget sig anförtrott — men blotta erbjudandet blev ödesdigert för henne själv.

Markis de Condorcet.

Vem vet, kanske Olympe de Gouges med sin gripande vältalighet och sitt till fransmännens hjärtan vädjande väsen kunnat komma några medlidandets och barmhärtighetens strängar att ljuda. Vid avgörandet fordrades endast ett par röster till och Ludvig XVI:s liv hade varit räddat.

Ett så oförskräckt uppträdande, så ofta upprepade protester mot domar och skräckvälde blev för Robespierre besvärligt. Hon anklagades för rojalistiska tänkesätt och — vare sig sant eller ej — var detta nog. Så fick la citoyenne de Gouges, som från tribunen hälsat frihetens dag kommen, liksom så många andra idealister också "monter sur l'échafaud". Den 4 november 1793 föll för giljotinen det vackra huvud, som hyst så varma tankar för medmänniskors lycka, så ljusa förhoppningar om revolutionen såsom medlet att avskaffa förtrycket, lindra nöden och skapa rätt och rättfärdighet.

Markis de Condorcet fick leva ett halvt år längre. Han dog dock ej på stupstocken, men i en fuktig fängelsehåla, troligen av svält och utmattning. Under sina sista månader, man kan säga vid trappan till schavotten, författade han det stora verket "Tableau historique des progrès de l'esprit humain", som andas den innerligaste förtröstan på mänsklighetens framtid.

Vid senare revolutioner skymta för ett ögonblick Olympe de Gouges' tankar om rättvisans fullständigande, för att hastigt och för långa tider åter höljas av mörker och glömska.

Nu äro glömskans tider förbi. I Frankrike fick redan för ett tiotal år sedan en kommission kvinnorösträtten till behandling, och dess ordförande, Mr Buisson, har i sin betydande Rapport till Deputeradekammaren rest ett äreminne åt de franska kvinnornas första härold.

Man har ej vetat, om något porträtt av henne existerade, tills för några år sedan det här återgivna av en svenska blev funnet i Bibliotèque de l'Arsénal.

Madame de Gouges böcker finnas i Bibliotèque National. Från deras gulnade sidor talar ännu den själ av eld, som drev en ensam ung kvinna att söka trotsa de stormar, som gingo över hennes tid.

MORMOR

Av ANNA BJÖRKMAN

Begravning är den ceremoni, som människan ordnat tafattast för sig. Fåfängan får nalkas dödens ansikte. Hyckleriet talar inför den eviga stumheten. I bästa fall är denna exponering ett lidande för dem, som i ro bort få skiljas från sina kära. Fröet till dessa tankar lades hos ett tioårigt barn, om han också först långt senare förmådde formulera dem till färdiga betraktelser.

Traditionen säger, att ett barn glömmer fortare än de vuxna. Den här gången tycktes det inte vara så. Under själva jordfästningen sutto förstås alla mycket stilla och sågo mycket ledsna ut. Johan hade funnit det lite långt med högtidligheten. Ett slag höll han på att sjunka samman i sömn vid prästens entoniga mässande. Men så tänkte han, att han kanske kunde hedra mormor genom att hålla sig upprätt, och han satte sig kapprak i bänken och sökte hålla sina blinkande ögon orörligt fästade på den långe mannen i kappa vid kistan. Han hade inte sovit så lugnt de sista nätterna. Ett barn slumrar inte så gott vägg i vägg med en död, även om denna stumma, kalla, orörliga varelse varit mormor.

Tanken föddes egentligen sedan, när de samlades till gravöl i mormors lilla hus. De blevo med en gång alla så glada, när de satte sig till bords. Han hade säkert ryckts med i glammet, om han icke varit skrämd inför de många främmande. Väl satt han i det rum, där mormor dragit sin sista mödofulla suck, men han var bara ett barn.

Efter maten lagade han sig att leka på gatan utanför. Allt tydde på liv. Vårsolen sken så glatt. Sparvarna hoppade i pussarna mellan kullerstenarna. Från havet ,som flammade blått i gatumynningen, kom en frisk, salt pust. Enriset doftade på trottoarstenens väta. Sparvarna jublade och plockade i det gröna. Då förde honom några ord från morbror John helt över på mormors sida.

"Ja", sade morbror John, och hans röda stora ansikte sken bredvid de andra stora röda karlarnas. Männen stodo där alla på lång rad med glänsande ögon, dästa av mat och dryck, och luftade sina bara huvuden. "Ja", sade han, "hon var ju gammal, så det måste ju gå så. Det kan ju ingen klaga över att hon fick sluta."

Det sade han om mormor, som för Johan varit den enda. Gossen svalde, men klumpen i halsen ville inte sjunka.

Den lille blev röd i ansiktet.

"Morbror kan lika bra dö själv", ville han skrika, men han tyglade sitt hat. Han smög sig in på gården, in i brygghuset, där koftan hängde på strecket, den ullna, som mormor alltid brukade. Och med ansiktet djupt i dess mjukhet grät han ut sin vilda sorg. Aldrig skulle han komma att säga så om någon, som gick från dem, som inte kunde undvara henne.

Se Johan var en ensam moders barn. Traditionellt borde sålunda hans första år varit en kedja av olyckor. Få barn ha dock upplevt en ljusare barndom. Det berodde på mormor.

Det var hon, som löste honom från hans alltför unga mors kvalda sköte. Det var hon som lindade, ansade och vyssade honom i den gamla trävaggan, vilken så länge slumrat på vinden. Det var hon, som körde honom i parken och gjorde honom tidigt förtrogen med markens örter och djur. Om än djuren endast företräddes av dammens dussin snattrande ankor och örterna av fattiggrässplanens trampade strån.

Mormor kunde med barn som ingen annan. Varför visste man egentligen inte. Tala om mycket roligt kunde hon ju. Kvick i sina fingrar, varför många underbara ting utgingo från hennes styva händer. De fina bébéerna vantrivdes sålunda icke, då de av lata daddor för någon kortare stund anförtroddes i mormors huld. Detta var i den idylliska tid, då det ännu fanns försumliga barnsköterskor och gardistflirten inte bara var en antikverad bild ur förlegade skämttidningsårgångar. Det var på den tiden, då många små skulle omkommit under sina vårdares tankspriddhet, om inte en sådan godhjärtad gammal fru åtagit sig skyddsängelns nödvändiga roll. När hon därför, iklädd vit sjalett, kort, vidärmad, gul kappa och släpkjol en vacker höstdag, hörde Johan genom parken, kunde hans fattiga färd arta sig till ett kort men lysande triumftåg, då hans vagn omgavs av fina babies, av vilka flera ville hålla mormor under armen.

Johans mor for över det stora vattnet ,och där långt borta gifte hon sig till en dugande borgerlig tillvaro. Visst skrev hon till mormor och tillsade henne sända gossen med Swanson, när denne skulle vända åter till möjligheternas förlovade land.

Mormor läste brevet för Johan, som då fyllt sju år och börjat skola. Men Johan blev ingalunda skrämd. Mormor blinkade bak brillorna, när hon frågade:

"Ska du nu resa från mig ditut och bli fin kavaljer?"

Också om mormor aldrig blinkat, hade gossen kanske intet fruktat. Han var en segersäll liten herre, som inom sig undrade:

"Kan mormor vara av med mig då?"

Lång ogrumlad lycka fick Johan njuta. För barndomsåren äro ju så mycket längre än de andra, olyckligt korta, som sedan komma. Ogrumlad, ty mor var mormors dotter, hos vilken präktigheten blomstrade fram, bara stadgan var där, och bidragen kommo rejäla och i ett mynt, trolskt stort i jämförelse med landets fattiga slantar.

Tio lyckliga år. Sen fick han hjälpa mormor.

Den dagen den gamla sjuknade blev gossen vuxen. Ett hemskt förbund bildades mellan dem.

"Du får inte låssas om att jag är sjuk", sade hon strax på morgonen, då hon förgäves sökte stödja fötterna på golvet och grå i ansiktet sjönk tillbaka mot kudden." Då kommer jag på lasarettet. Och jag vill inte på lasarettet. Kom ihåg det!"

Han nickade god mening, han såg mormor in i ögonen. Inte heller han ville, att mormor skulle flytta till lasarettet.

Det hade kommit så hastigt. Visst hade mormor gått och skranglat, blivit tunn i ansiktet, vit i hyn. Men gossen hade intet sett. När ett barn får sin mat med goda ord och goda leenden, finner det allt som det bör vara.

"Jag har detsamma som min mor", sade mormor, "jag vill inte på lasarettet. Då skär de i mig."

Nu började ett underligt liv. Gossen skyndade från skolan. Leken glömdes, sparvarna kvittrade ensamma på den lilla gården. Han kokte dem kaffe, han redde den gamla så gott han kunde, mormors trogne bundsförvant.

"Mormor har värk ,så därför håller hon sig inne lite", var det enda ord ,som gick över barnets underligt sammanknipna läppar vid fruns i mjölkboden och andras förfrågningar. Det var också det, att mormor bodde i eget litet hus, de gamla vännerna hade mest dött och som grannar i gatan sågs nyinflyttat främmat folk.

Mormor hade värk. Ibland fick hon gråta långa stunder.

Gossen blev uppfinningsrik, blev listig. Så värst länge dröjde det inte. Men i alla fall var det hans fel eller förtjänst att de några dagar lyckades bevara sin hemlighet.

Tills den morgon kom, då den sjuka ej förmådde tala, endast viska, då gossen vid hemkomsten lade örat mot hennes mun:

"Nu får du hämta Kersti."

Kersti var en gammal vän, som förr mycket synts i huset men som nu ej så gärna sökte sig det långa avståndet tvärs genom stan för reumatismens skull.

Kersti stapplade dit, och där blev strax sänt efter doktor.

"Han har tatt livet å na", sade Kersti, när de ledsagade doktorn genom farstun efter slutad undersökning, och så följde i en ström de ord hon lyckats pressa ur gossen om detta hemliga förbund.

"Hon visste vad hon led av. Hon har varit hos mig förr, och växten var alltför stor att ta", sade stadens snällaste läkare. Det blev ett ord för Johan att ta med på vandringen genom livet. "Hemma får hon också bli. Här är inget att göra. Det går på hjärtat. Syster får komma och se till henne. Och så ska hon få något att stilla smärtorna med."

Plågorna, hur hade hon kunnat bära plågorna?

Det dröjde inte många dagar, innan morbror John och alla de andra samlades kring den döda. Också på den punkten skulle Johan finna livet lustigt ironiskt: För en levande kan det vara märkvärdigt snålt med ömheten, men på en död kan det aldrig slösas nog heder. "Det är det ångerfulla uttrycket för ett sent väckt samvete", sade sig denne undrare, som gärna tydde allt till det bästa. Att människor skulle vilja synas, sällan vara, ville han inte tänka.

Swanson hämtade verkligen Johan vid sitt andra besök i det gamla landet. Gossen fick det bra hos en mor, som till det yttre mycket påminde om mormor. Men mor hade kring sig fyra barn, som hon lärt sig älska, alltsen hon däggade med dem under deras första år, fyra starka barn, som stojade på ett vanskligt främmande tungomål. För mormor var han den ende.

Kanske var det mormors skull, att han aldrig kom att dela den åsikt, som visst är gängse i det stora hårda landet, det ålderdom och trötthet äro besvärande ömklighet.

Och morbroderns småtarvliga ord kommo honom ej till ondo som de flesta av våra grymma erfarenheter. De utvecklade nog reaktionsmässigt barnets naturliga finkänslighet. De hindrade hans ömma tacksamhet att blekna. Han skulle åtminstone inte glömma mormor. De kommo honom att alltid fatta en gammal hand med vördnad. Ty han glömde aldrig de orden.

Ljusbad mot reumatism

I varje hem bör finnas

Det elektriska Hemljusbadet

Pris kr. 75:—.

Alltid färdigt till användning

ELEKTR. A.-B. SIEMENS-SCHUCKERT

Svagströmsavdelningen, Stockholm.

Belönad duglighet

På de frisinnade kvinnornas egen lista vid Skånevalet i höstas stod som tredje namn *Linnea Harberg*, kantor i Hjärsås och Knislinge kyrkor.

Fröken Harberg är dessutom sedan 27 år sekreterare i Hjärsås sparbank och i denna egenskap blev hon vid bankens nyligen firade 50-års jubileum föremål för hyllning och erkännande. Till henne överlämnades — liksom till bankens f. och nuv. ordf. — Patriotiska sällskapets guldmedalj av första storleken.

Fröken Harberg sköter tillsammans med en syster det till Klockaregården hörande jordbruket. Är mycket uppburen och betrodd inom sin socken.

NABO, det självverkande tvättämnet med bensin.

Almenta

Verksamt, kraftigt stärkande och med bästa resultat givna specialmedlet att återvinna lunghälsa vid lungsot. Ingriper radikalt förbättrande på kroppens näringstillstånd genom sin allmänt stimulerande verkan.

Pris kr. 3:65 pr originalförpackning.

Boken om Almenta, 75 tusendet, sändes gratis.

Fru HEDVIG LINDHOLM.

Upplandsg. 68—151, Stockholm.

Sätt kroppen i bästa möjliga kondition i kampen mot infektioner i allmänhet och tuberkulosen i synnerhet. Det sker genom det vitaminrika Almenta.

Det är väl ej för mycket begärt att Ni blott en gång provar NABO.

NABO rengör allt, även det ömtåligaste.

Har Ni ännu ej använt NABO?

Köp NABO till Eder nästa tvätt.

Den som icke är frisk,

besväras av Magsyra och Huvudvärk Reumatismen samt värk i kroppen rekommenderas att använda en huskur med **Frukt-Salt-Samarin** och rensa mage och tarmarna från osunda rester, utdriva urinsyran från kroppen samt uppfriska blodet, så återvinnes **hälsa och krafter.**

Frukt-Salt-Samarin verkar välgörande på hela organismen och omedelbart uppfriskande. Pris pr burk kr. 2:50. Erhålles pr postförskott från **Cederroths Tekniska Fabrik, Sthlm.** (Säljes å Apotek, Drog- Kemikalie- & Färghandel m. fl.)

(37)

Getingen

ROMAN

av

E. L. VOYNICH

(Forts.)

— Det är Zita, sade han långsamt. Hon försökte komma in hit, härom kvällen innan Riccardo kom. Jag skulle ha blivit galen om hon rört vid mig.

— Men hon förstår ju inte att hon plågar er, invände Gemma milt.

—Hon påminner om en kreolska, sade han med en rysning.

Där ljöd en ny skrattsalva från trädgården. Gemma reste sig och öppnade fönstret. Zita stod på trädgårdsgången med en guldbroderad slöja virad kring huvudet och höll i handen en violbukett, som tre unga officerare tävlade om.

— Madame Reni, sade Gemma.

Zitas ansikte mörknade som ett åskmoln.

— Madame? svarade hon och lyfte ögonen med en fientlig blick.

— Vill ni be edra vänner, tala litet tystare. Signor Rivarez är ganska dålig.

Zigenerskan kastade violerna.

—Allez-vous en! sade hon till de häpna officerarna. Ni tråkar ut mig, mina herrar.

Hon gick långsamt ut på gatan och Gemma stängde fönstret.

— Nu ha de gått, sade hon.

— Tack. Förlåt att jag besvärat er.

— Det var inget besvär.

Han upptäckte en viss tvekan i hennes röst.

— Men? sade han. Ni avslutade inte meningen, signora.

— Om ni kan läsa andras tankar, så får ni själv stå risken. Saken angår ju inte mig, men jag kan inte förstå —

— Min motvilja mot madame Reni. Det är endast —

— Nej, att ni kan bry er om att leva tillsammans med henne när ni känner denna motvilja. Det är en förolämpning mot henne som kvinna.

Han skrattade hårt.

— Som kvinna! utbrast han. Är det vad ni kallar en kvinna? Madame, ce n'est que pour rire!

— Ni har ingen rätt, att tala om henne på det viset, i synnerhet inte till en annan kvinna.

Han vände sig bort och låg med vidöppna ögon och stirrade ut mot solnedgången. Gemma drog för jalusierna och tog åter upp sin virkning.

— Vill ni att jag skall tända lampan? frågade hon efter en stund.

Han skakade på huvudet.

När det blev för mörkt att se, rullade Gemma ihop sin virkning. Hon satt med sammanknäppta händer och betraktade Getingens orörliga gestalt. Det svaga skymningsljuset befriade hans ansikte från dess hårda, sarkastiska uttryck, men ökade dess tragik. Genom någon underlig association av minnen erinrade hon sig det stenkors som hennes far låtit resa till minne av Arthur och dess inskription:

"Alla dina vågor och böljor hava översvämmat mig."

En timma förflöt under obruten tystnad. Till slut reste hon sig sakta och gick ut och hämtade en lampa. När ljuset föll på Rivarez ansikte, vände han sig om.

— Jag har gjort i ordning en kopp kaffe åt er, sade hon och satte ned lampan.

— Kom hit ett ögonblick, bad han.

Han fattade båda hennes händer.

— Ni har alldeles rätt, sade han. Jag har trasslat till livet ordentligt för mig, men kom ihåg, att det är inte var dag man träffar en kvinna som man kan älska, och jag har varit mycket djupt nere. Jag är rädd —

— Rädd —

— För mörkret. Ibland vågar jag inte vara ensam. Jag måste ha en levande varelse vid min sida. Det är det i n r e mörkret. Där finns varken gråt eller tandagnisslan, endast tystnad —tystnad.

Hon andades knappast, tills han åter talade:

— Allt detta måste på er verka som en mystifikation. Ni kan inte förstå det, och det är lyckligt för er. Vad jag menar är att jag skulle bli galen om jag levde alldeles ensam. Döm mig inte för hårt. Jag är inte den samvetslöse usling som ni tror mig vara.

— Jag kan inte döma er, svarade hon, ty jag har inte lidit som ni. Men jag har också haft det svårt, och jag vet att om man låter sig frestas till att begå en grym eller orättvis handling, så får man ångra det i hela sitt liv. Om ni också har felat i detta enda, så vet jag att jag i ert ställe skulle ha misslyckats fullständigt. Jag skulle ha dött med en förbannelse på mina läppar.

— Säg mig, sade han sakta, har ni någonsin begått en verkligt grym handling?

Hon svarade inte, men hennes huvud sjönk djupare ned och tvenne tårar föllo ned på hans hand.

— Säg mig, viskade han passionerat och tryckte hennes händer allt hårdare. Jag har ju berättat er allt.

— Ja, en gång för längesedan, och den handlingen begick jag mot den människa jag älskade högst i världen.

De händer som höllo hennes darrade våldsamt, men de släppte inte sitt grepp.

(Forts.)